

Slovenské pandemické Konzílium spolitizovaných rádoby odborníkov - netransparentne ovplyvňuje osudy miliónov

- CZ24 News | 30. ledna 2022

SLOVENSKO: Konzílium zásadne ovplyvňuje nielen výslednú podobu opatrení, ale aj vnímanie obyvateľstva a nastavuje rámce diskurzu z titulu svojej odbornosti. Jeho členovia často poskytujú rozhovory pre médiá a médiá sa zvyknú odvolávať na ich vyjadrenia. Aj preto by malo byť transparentným aktérom verejnej diskusie.

S pandémiou koronavírusu odborníci z oblastí ako hygiena, infektológia či epidemiológia získali veľký vplyv na verejný život. Dávajú početné vyjadrenia do médií, pričom sa zdôrazňuje, že treba počúvať odborníkov. Majú zásadný dopad na tvorbu pandemickej politiky, ktorá ovplyvňuje chod celého štátu a životy miliónov ľudí. Nie vždy je však ich pôsobenie transparentné. V našom článku sa bližšie pozeráme na najdôležitejšiu komisiu tohto typu: Konzílium odborníkov na ministerstve zdravotníctva.

Vplyv Konzília odborníkov

Na úvod si ujasníme, čo vlastne Konzílium odborníkov robí.

Zodpovednosť za protipandemické opatrenia má primárne vláda. Tá prijíma uznesenia, v ktorých Úradu verejného zdravotníctva [ukladá](#), prípadne skôr výnimočne „[odporúča](#)“ prijatie určitých protipandemických opatrení. Následne ÚVZ prijme vyhlášku. ÚVZ je pritom politicky podriadený ministerstvu zdravotníctva (je jeho rozpočtovou organizáciou a hlavného hygienika [menuje](#) vedúci služobného úradu ministerstva zdravotníctva na návrh ministra).

Konzílium odborníkov, ktoré bolo prvý raz [predstavené](#) v apríli 2020, má oficiálne len poradný hlas – radí ministrovi zdravotníctva, ktorý následne svoje závery prezentuje na vláde. Názorom Konzília však viazaný nie je.

Politici ale svojimi vyjadreniami dávajú najavo, že odborníkov treba počúvať. Premiér Heger sa napríklad ohľadom otvorenia škôl vyjadril, že ho síce podporuje, no „za kľúčové považuje odborné stanovisko“. Podobne prezidentka Zuzana Čaputová opakovane zdôrazňuje, že treba „počúvať odborníkov“.

I nejmenší finanční příspěvek velice pomáhá! Děkujeme!

CHCI PŘÍSPĚT

Ministerstvo zdravotníctva v [tlačovej správe](#) z apríla 2020 dokonca priamo uvádza, že „Konzílium odborníkov rozhodlo o opatreniach počas veľkonočných sviatkov“.

Dá sa, samozrejme, argumentovať, že ide o formulku a politici len používajú odborníkov na obhajobu svojich záverov.

V médiách totiž objavíme množstvo článkov o tom, ako sa Konzílium odborníkov dostalo do konfliktu s vládou ([tu](#), [tu](#) či [tu](#)). Zväčša išlo o to, že Konzílium požadovalo prísnejšie opatrenia a vláda ich schválila o niečo miernejšie, hoci sa vyskytli i opačné prípady, hlavne v rámci prvej vlny pandémie za premiéra Matoviča.

Druhý pohľad hovorí zase to, že Konzílium je v praxi skôr politicky konformným orgánom, ktorý poskytuje odborné „krytie“ pre vládne opatrenia. Myslí si to napríklad matematik Richard Kollár.

V podobnom duchu píše aj lekár Peter Visolajský v knihe Zákulisie pandémie a Lukáš Kekelák z denníku Postoj, odvolávajúc sa na zákulisné zdroje. Bývalý premiér Matovič údajne prichádzal na stretnutia Konzília s vopred vymyslenými návrhmi. Diskusia síce trvala hodiny a jej závery sa mohli líšiť od toho, čo Matovič chcel, ale nakoniec si aj tak presadil svoje ([zdroj](#)).

Nech je to však tak či onak, Konzílium opakovane odobrilo silne obmedzujúce opatrenia vlády či dokonca požadovalo opatrenia ešte prísnejšie.

Hoci vládou prijaté opatrenia mohli byť o niečo miernejšie či prísnejšie, ako navrhovalo Konzílium, v základnom prístupe k pandémie sa zhodnú (plošné obmedzenia, opakované lockdowny, tlak na očkovanie bez ohľadu na vek, zdravotný stav či rizikové faktory).

Druhý možný a podľa nás rozumnejší prístup: život s vírusom, ochrana rizikových a čo najväčšie uvoľnenie pre zvyšok obyvateľstva, tak nemá priestor. Tento prístup sa navyše v čase dominancie miernejšieho variantu omikron stáva ešte vhodnejším.

Treba počúvať odborníkov?

Odporúčanie „počúvať odborníkov“ má svoje racionálne jadro. Odborníci majú naozaj množstvo informácií a skúseností zo svojich odborov, preto majú predpoklad prísť s efektívnymi a informovanými riešeniami.

Treba sa však pozrieť aj na druhú stranu mince.

Po prvé, **existujú odborníci z rôznych disciplín, ktorí majú na problém iný pohľad.**

Epidemiológ sa bude na pandémiu pozeráť hlavne z pohľadu minimalizácie šírenia infekcií a počtu obetí. To je legitímny pohľad, je to však len časť obrazu.

Psychológ uvidí skôr škody, ktoré dlhodobá sociálna izolácia spôsobuje ľuďom. Ekonóm sa na problém bude zase pozeráť cez prizmu stratených hodnôt, ktoré sa mohli v spoločnosti vytvoriť. Sociológ bude vnímať rozštiepenie spoločnosti, ktoré môže silná provakcinačná politika až diskriminácia spôsobiť, kulturológ úpadok kultúrneho života atď.

Po druhé, **aj v rámci jedného odboru či príbuzných odboroch nájdeme odborníkov s rôznymi názormi.** Odborníci z medicínskych odborov často vyzdvihujú potrebu reštriktívnych opatrení na boj s vírusom a význam očkovania. Na druhej strane však nájdeme iných, ktorí sa viac zastávajú voľnejšieho režimu či zdôrazňujú výhody prirodzenej imunity (očkovanie odporúčajú skôr pre rizikových). Napríklad v susednom Česku ich nie je málo ([Beran](#), [Šinkora](#), [Zelená](#), [Thon](#), [Drbal](#), [Krátká](#) a iní). Nedá sa teda zďaleka povedať, že „odborníci“ majú jednotný názor.

Po tretie, keby aj odborníci mali jednotný názor (niekedy počujeme o konsenzne odborníkov či väčšinovej mienke), treba si uvedomiť, že **odborníci sa často mýlia. Majú síce aktuálne faktografické informácie, môžu však vychádzať zo zlých filozofických či hodnotových predpokladov**, ktoré môžu mať navyše dopad aj na odbornú zložku ich názorov viesť k skresľovaniu faktov či ich jednostrannému vnímaniu.

Mnohé dnes už zdiskreditované učenia ako heliocentrizmus, rasizmus či eugenika obhajovali na slovo vzatí odborníci, najlepšie kapacity svojich odborov. Treba si pripomenúť, že aj tie najzločinnejšie režimy v histórii boli posvätené „odborníkmi“. **Odborníkov, ktorí sú menovaní či aj platení politickou mocou alebo korporáciami, je treba vnímať s obzvlášť veľkou mierou skepticizmu.**

Ak teda hovoríme, že treba „počúvať odborníkov“, je potrebné uviesť, ktorých odborníkov máme na mysli.

Pod frázou „počúvajme odborníkov“ sa však často myslia názory len odborníkov z medicínskych odborov a navyše práve tých z nich, ktorí podporujú obmedzujúce opatrenia. To je ale zavádzajúce.

Prečo má byť Konzílium odborníkov transparentné?

Konzílium odborníkov by malo byť transparentné hlavne z troch dôvodov:

- **Má zásadný vplyv na tvorbu protipandemickej politiky.** Tá má zase veľký dopad na ľudské práva všetkých obyvateľov Slovenska, teda miliónov ľudí. Opatrenia priviedli množstvo ľudí ku krachu, nemožnosti udržiavať kontakty niekedy aj s najbližšími členmi rodiny, prispievajú k psychickým problémom a výrazne obmedzujú právo na podnikanie, prácu, vlastnícke právo a iné ľudské a základné práva a slobody. Občania preto majú právo vedieť, kto sú odborníci, ktorí ich navrhujú a aké majú argumenty, aby sa tak mohli proti týmto argumentom v prípade potreby aj brániť.
- **Zloženie Konzília je potrebné poznať z dôvodu odhalenia potenciálnych konfliktov záujmov.** Ak by boli napríklad niektorí členovia Konzília platení farmaceutickou lobby, je dôležité na túto skutočnosť poukázať, lebo môže ovplyvniť ich nezávislosť. Za istý konflikt záujmov možno považovať aj metapolitické faktory: ak sa v Konzíliu napr. nachádza väčšie množstvo ľudí z rizikových skupín (starší, ťažko obézni, či ľudia s rôznymi ďalšími komorbiditami), môžu vedome alebo podvedome preferovať reštriktívnejšie opatrenia. Samozrejme, kľúčové sú vždy konkrétne argumenty, ale treba si všímať aj možné zdroje zaujatosti.
- **Nie je dôvod členov Konzília a jeho výstupy tajiť.** Jedným zo základných princípov demokracie a právneho štátu je možnosť kontroly verejnej moci. Preto sa v moderných demokraciách uplatňuje zásada „čo nie je tajné, je verejné“. K tejto sa prihlásil aj náš [zákon o slobodnom prístupe k informáciám](#). Orgány verejnej moci sú v zásade povinné zverejniť všetky informácie, ktoré majú k dispozícii, ak neexistuje zákonný dôvod nesprístupnenia. Ak nie je možné zverejniť všetky žiadané informácie, zverejní sa ich čo najviac (napr. sa vyškrtnú osobné údaje a zvyšok sa zverejní).

Čo vieme o Konzíliu odborníkov?

Konzílium odborníkov zasadá na ministerstve zdravotníctva. Na stránke ministerstva sa však nenachádza žiadna jemu vyhradená sekcia, nenašli sme ani informácie o harmonograme stretnutí, zápisnice zo stretnutí či o zložení Konzília.

Na stránke ministerstva či ÚVZ možno nájsť izolované tlačové správy s odporúčaniami či názormi

Konzília (napr. [tu](#), [tu](#), [tu](#), [tu](#), [tu](#), [tu](#)), ktoré však nie sú podpísané žiadnymi konkrétnymi ľuďmi.

Konzílium vystupuje ako kolektívny orgán, zo stránky ministerstva nie sú známi jeho členovia, akýkoľvek zakladajúci dokument, nie sú dostupné zápisnice, podklady, z ktorých Konzílium vychádza, jeho uznesenia, postup prijímania uznesení, kto hlasoval za a proti za daným záverom a či sa vôbec hlasovalo.

Mlčanie ministerstva

Aby sme vniesli do veci viac transparentnosti, obrátili sme sa na ministerstvo zdravotníctva. V žiadosti o sprístupnenie informácie sme si vyžiadali informácie o zložení Konzília a všetky zápisnice z jeho stretnutí.

Ministerstvo nám odpísalo nasledovné:

„Konzílium odborníkov je neformálny poradný orgán ministra zdravotníctva SR. Počet a zoznam jeho členov nie je ustálený, ale na jeho rokovania sú prizývaní odborníci podľa toho, akú tému je potrebné prerokovať. Odporúčania Konzília odborníkov majú len odporúčací charakter.“

K otázke zápisníc sa ministerstvo vôbec nevyjadrilo.

K otázke „neformálnosti“ treba dodať aj to, že minister Lengvarský krátko po nástupe do funkcie [uviedol](#), že Konzílium sa stane jeho „oficiálnym poradným orgánom“.

Ministerstvo nám teda neuviedlo požadované informácie, ani neuviedlo žiadny zákonný dôvod na ich nesprístupnenie. Na túto skutočnosť sme ministerstvo upozornili a vyzvali ich na doplnenie chýbajúcich informácií cez opakovanú žiadosť, na ktorú ministerstvo vôbec nereagovalo, hoci je podľa zákona povinné.

Podali sme ďalšie dve opakované žiadosti, pričom v niektorých sme použili aj iné formulácie (napr. ktoré osoby boli prizvané na rokovanie Konzília odborníkov). Jednu ministerstvo odbilo rovnakou formulkou ako prvú, na druhú zatiaľ nereagovalo, no zákonná lehota na odpoveď uplynie až zajtra (článok budeme aktualizovať o prípadnú odpoveď).

Podľa zákona o slobodnom prístupe k informáciám, ak povinná osoba nevyhoví žiadosti hoci len sčasti, je [povinná vydať](#) v zákonnej lehote písomné rozhodnutie. V rozhodnutí musí [uviesť odôvodnenie](#), prečo informácie nesprístupňuje, ktoré musí vychádzať z konkrétnych dôvodov uvedených v zákone.

Žiadne písomné rozhodnutie nám však nebolo doručené, hoci prvé žiadosti sme posielali už začiatkom decembra 2021.

Postup ministerstva je tak zjavne v rozpore so zákonom.

Čriepky z médií

Napriek uvedenému treba uviesť, že zloženie Konzília nie je pred verejnosťou priamo skrývané. Odborníci z Konzília vystupujú v médiách, podarilo sa nám dokonca nájsť aj článok Denníka N z decembra 2021, kde sa uvádza zloženie Konzília v počte 8 členov. Zdroj týchto informácií však nie je známy, nevieme, či je aktuálny a je v rozpore so zisteniami iných médií.

V júli 2021 uviedol Denník N [krátky článok](#) o tom, že Konzílium odborníkov vyzýva politikov, aby zvýhodnili očkovaných. Uvádza sa 8 ľudí, ktorí vyhlásenie podpísali, zrejme členov Konzília (zhodné s

údajnými členmi Konzília uvedenými v neskoršom článku Denníka N), nie je však jasné, či ide o všetkých. Denník Postoj v článku z januára 2022 napríklad [píše](#) až o 12 členoch.

Na stránke úradu vlády sa nachádzajú [fotografie](#) z nešpecifikovaného a nedatovaného zasadnutia „konzília odborníkov – epidemiológov“, kde sú však odfotení aj neepidemiológovia (napr. vedec Róbert Mistrík, policajt či vojak). Zjavne ide o fotky staršieho dátum, kedy bol ešte premiérom Igor Matovič a ministrom zdravotníctva Marek Krajčí.

Len pred pár dňami médiá informovali, že Konzílium sa má rozšíriť. Po novom má mať 24 členov a majú doň pribudnúť aj „odborníci z nemedicínskych odborov“. Ministerstvo však, vychádzajúc z uvedených článkov v médiách a vyhlásenia, ktoré uviedol Postoj, zoznam členov ani novo pribudnúcich nezverejnilo.

Postoj, SME aj Nový čas (23.1.2022, s. 4) uviedli, že členovia Konzília si v týchto dňoch preberajú menovacie dekréty, ktoré boli podľa informácií Postoja podpísané už 22. decembra 2021. Napriek tomu nám ministerstvo ešte v odpovedi z 3. januára 2022 uviedlo, že „zloženie členov Konzília odborníkov nie je ustálené“.

Postoj aj Nový čas, vychádzajúc zo zákulisných zdrojov, špekulujú o potenciálnych nových členoch Konzília. Objavujú sa mená ako sociológ Michal Vašečka, ekonóm Martin Šuster, predseda Súdnej rady Ján Mazák či psychológ Robert Krause.

Zdá sa však, že aj niektorí z údajne navrhovaných nových členov môžu inklinovať k prísny opatreniam či až alarmizmu, teda názorom, ktoré v Konzíliu dlhodobo prevládajú. Ján Mazák nazval koronavírus expresívne „[vraždiacim vírusom](#)“ a Martin Šuster v lete 2021 [predpovedal](#), že ak sa výrazne nezlepšíme v očkovaní, môže na jeseň zomrieť až 42-tisíc seniorov. V skutočnosti zomrelo od septembra do decembra 2021 v rámci všetkých vekových kategórií 3 505 ľudí.

Michal Vašečka sa zase [prikláňa](#) k progresivistickým názorom ([pôsobil](#) aj v Centre pre výskum etnicity a kultúry), pričom práve progresívcovia či [inkluzivisti](#) zvyknú presadzovať najtvrdšie opatrenia (Progresívne Slovensko napríklad požaduje [plošné povinné očkovanie](#)).

Postoj má tiež podobnú skúsenosť ako my: „Na naše otázky, kto sú naozaj noví členovia konzília, ako aj to, aký má štatút a kto bude jeho predsedom, ministerstvo zdravotníctva neodpovedalo.“

Postoj tiež naznačuje, že zápisnice Konzília existujú, ale sú neverejné.

Záver

Je absurdné, že zloženie orgánu, ktorý sa viac ako rok významne podieľa na riadení pandémie, sa musia novinári dozvedať zo zákulisných zdrojov a ministerstvo zdravotníctva ho odmieta sprístupniť, pričom žiadosti o prístup k informáciám ani nevybavuje zákonným spôsobom.

Na jednej strane je pravda, že riadenie pandémie bolo v počiatočných chaotické (iné ani nemohlo byť) a bolo potrebné urobiť opatrenia rýchlo. Tento argument však po viac ako roku a pol existencie Konzília nemožno použiť.

Polemizovať sa dá aj o tom, aký silný je vplyv Konzília. Či ovplyvňuje viac Konzílium politikov alebo politici Konzílium. Vyskytujú sa zjavne oba typy prípadov a vplyv nie je jednosmerný.

Konzílium však opakovane odobrilo silne obmedzujúce opatrenia vlády, či dokonca požadovalo opatrenia ešte prísnejšie.

Niektor by mohol tvrdiť, že vláda viackrát išla proti Konzíliu a zaviedla opatrenia miernejšie. Je však možný aj iný pohľad: tým, že Konzílium požadovalo veľmi prísne opatrenia, mohli i tak prísne opatrenia vlády vyznieť miernejšie a tváriť sa ako „kompromis“, hoci boli svojou povahou problematické.

Hoci vládou prijaté opatrenia mohli byť o niečo miernejšie či prísnejšie, ako navrhovalo Konzílium, v základnom prístupe k pandémie sa zhodnú (plošné obmedzenia, opakované lockdowny, tlak na očkovanie bez ohľadu na vek), čím spoločne vytesňujú druhý možný prístup: život s vírusom, ochrana rizikových a čo najväčšie uvoľnenie pre zvyšok obyvateľstva, tak nemá priestor.

Konzílium teda zásadne ovplyvňuje nielen výslednú podobu opatrení, ale aj vnímanie obyvateľstva a nastavuje rámce diskurzu z titulu svojej odbornosti. Jeho členovia často poskytujú rozhovory pre médiá a médiá sa zvyknú odvolávať na ich vyjadrenia. Aj preto by malo byť transparentným aktérom verejnej diskusie.

V celom kontexte treba poukázať aj na takmer úplnú nečinnosť médií, ktoré na netransparenciu Konzília odborníkov (či iných komisií) prakticky nepoukazujú. Pritom už v lete 2020 košický mestský poslanec Robert Schwarcz [zistil](#), že neexistujú žiadne záznamy z rokovaní inej komisie, konkrétne ústredného krízového štátu, napriek tomu, že štatút štátu o nich priamo hovorí.

Na záver treba uviesť, že časy pandémie sú aj z psychologického hľadiska veľmi vypäté. Odborníci Konzília (či iní odborníci) uvádzali, že sú terčom [kritiky či vyhrážok](#). Hoci je tento článok voči mnohým aspektom Konzília kritický, treba uviesť, že členovia Konzília strávili desiatky hodín vo vypätých rokovaníach a to bez nároku na odmenu. Ich názory sú relevantným vstupom do témy, nemali by však mať monopol.

Pomôže nám pokojná, vecná diskusia a jej základom je práve transparentnosť.

Autor: Dalibor Jurášek

Zdroj: hrot.info / Infovojna